

LAMMASJÄRVEN KAUPUNKIPUISTO

- YLEISSUUNNITELMA KUHMON KESKUSTAN RANTA-ALUEELLE

TIIA LUUKKONEN

SISÄLLYSLUETTELO

1	JOHDANTO JA TAVOITTEET.....	3	3.1.1	Yleisesti.....	28
1.1	Alueen kuvaus.....	4	3.1.2	Asuminen	30
1.2	Kaavatilanne	6	3.1.3	Virkistys ja toiminnallisuus	33
	Maakuntakaava	6	3.1.4	Elinvoima.....	35
	Yleiskaava.....	8	3.1.5	Ruukinranta	36
	Asemakaavat.....	10	3.1.6	Maakunnanranta	41
2	Taajamakuva ja maisema.....	12	3.1.7	Markkulanniemi- Tapulinranta.....	44
2.1	Kulttuuriympäristö	19	3.1.8	Kirjastonranta-Pajakkakoski	47
2.2	Kulkuväylät.....	22	3.1.9	Reitin opasteet.....	49
3	Osallistaminen	25	3.1.10	Kasvillisuus	51
	YLEISSUUNNITELMA.....	27	3.2	Vaiheistus.....	52
3.1	Suunnitelma	28		LÄHTEET	54
				LIITTEET	54

1 JOHDANTO JA TAVOITTEET

Tämä suunnittelupainotteisena diplomityönä laadittu yleissuunnitelma Kuhmon keskustaajaman ranta-alueelle sijoittuu yleis- ja asemakaavojen välimaastoon, ja luo pohjan alueen kehittämiseksi sekä alueelle laadittaville asemakaavojen muutoksille. Laajemmalle alueelle tehty yleissuunnitelma tukee eheän kaupunkikuvan ja toimivan rakenteen muodostumista alueelle, ja siitä voidaan ottaa suuntaviivoja myös ympäröivien alueiden jatkokehittämiseksi. Diplomityö on toteutettu yhteistyössä Kuhmon kaupungin kanssa, jossa työtä ovat ohjanneet Pekka Horttanainen sekä Jari Juntunen sekä muita Kuhmon kaupungin työntekijöitä.

Suunnitelman tarkoituksena on luoda selkeä ja havainnollistava kokonaiskuva Lammasjärven ranta-alueen kehittämismahdollisuuksista tutkimalla, miten Lammasjärven ranta-alueita voidaan kehittää Kuhmon keskustan elävöittämiseksi, viihtyisän virkistysalueen luomiseksi kaupunkilaisille sekä matkailun tukemiseen alueen hyödyntämistä Kuhmon elinvoiman kehittämiseen unohtamatta.

Suunnittelualueen ja sen lähiympäristön analyysin, kaupunkilaisten toiveiden sekä kaupungin edustajien tavoitteiden pohjalta työlle

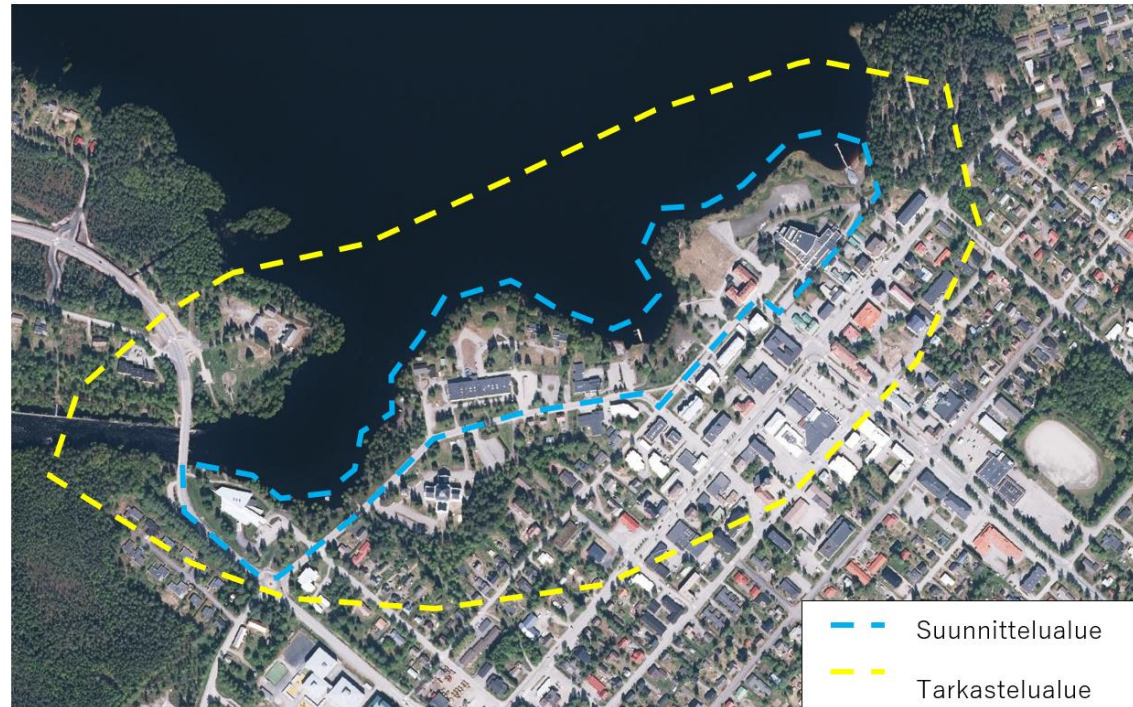
asetettiin tavoitteita, joita ovat mahdollisen uuden rakentamisen sovittaminen ympäristöön, yhtenäinen virkistysreitistö luontevilla yhteyksillä ympäröiville alueille sekä alueen toiminnallisuuden kehittäminen. Myös alueen elinkeinoja tukevia mahdollisuuksia huomioitiin suunnittelutyössä. Pää tavoitteena oli houkuttelevan ja esteettömästi saavutettavan puistokokonaisuuden luominen sekä toiminnallisuuden lisääminen virkistysalueilla.

Kaupunki on jo aiemmin aloittanut alueen kehittämisen muun muassa alueen asemakaavojen osittaisella päivittämisellä sekä laatimalla suunnitelman puuttuvan rantaraitin osan rakentamiseksi, jonka on tarkoitus toteutua kesän 2025 aikana. Yleissuunnitelman osia ja toimintoja on tarkoitus hyödyntää tulevien asemakaavamuutosten pohjana, sekä toteuttaa soveltuvien osien vaiheittain erillisten päätösten mukaan. Myös kulttuuripääkaupunkivuosi 2026 on huomioitu suunnitelmissa, ja osia siitä voidaan toteuttaa siihen liittyen kaupungin päätösten mukaan. Yleissuunnitelmaa voi käyttää myös pohjana erilaisten hankkeiden käynnistämiseen sekä hankerahoitusten hakemiseen.

1.1 Alueen kuvaus

Suunnittelualue sijaitsee Kuhmon kaupungissa kaupungin keskustan alueella. Alue rajautuu luoteisreunaltaan Lammasjärveen. Pohjoisessa alue rajautuu hautausmaahan, keskustan rakenteen puolella Kainuuntiehen, Kontiokatuun ja Kirkkotiehen ja etelässä Hyryntiehen. Ranta-alue liittyy laajempaan kokonaisuuteen, joten tarkastelualueena on hieman laajempi kokonaisuus keskustan rakenteesta, kirkon ja Ikolan pappilan kulttuurihistoriallisesti arvokkaat alueet sekä Pajakkakosken virkistysalueet mukaan lukien.

Suunnittelualueen pohjoisosassa Ruukinrannan alueella sijaitsevat uimaranta pukutiloineen, Kuhmo-talo sekä Kontion koulu. Maakunnanrannassa on pysäköintialueita, leikkipuisto sekä viheralueita. Maakunnanrannan ja Pajakkakosken ranta-alueella sijaitsevan Tapulinrannan välisellä alueella sijaitsee

vielä toiminnassa oleva terveyskeskus. Terveyskeskuksen toiminta tullaan siirtämään toisaalle, kunhan uusi rakennus valmistuu. Terveyskeskuksen vieressä sijaitsee Seurakuntakeskus. Terveyskeskuksen ja Seurakuntakeskuksen

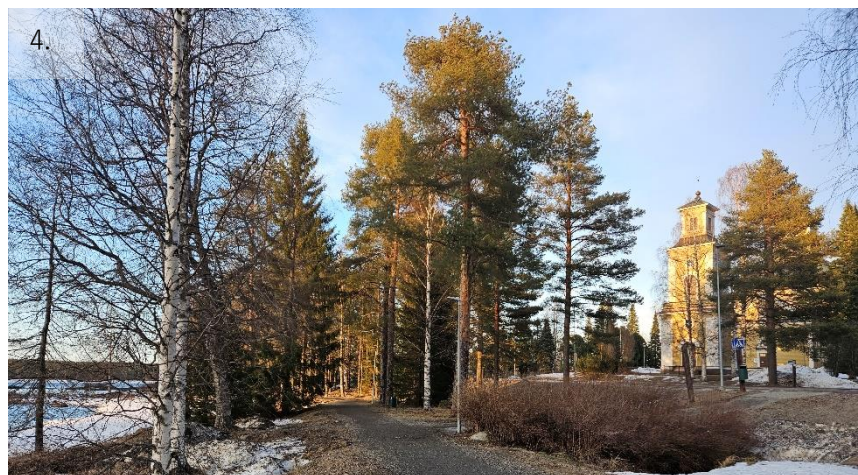
ympäristä on runsaasti pysäköintialueita. Lähempänä rantaa sijaitsevat entiset lääkäreiden talot, joista Tapulinrannan tuntumassa sijaisteva on nykyisin SPR:n omistuksessa ja edelleen käytössä. Muut ovat tyhjillään.

Tapulinrannassa sijaitsee kaupunkilaisia palveleva matonpesupaikka sekä veneranta. Tapulinrannan ja Kirjastonrannan välinen alue on luonnontilaisempaa. Alueen kasvillisuutta ja puustoa on harvennettu hieman viime aikoina, joka on avannut näkymiä joelle. Raivaustyöt ovat saaneet kiitosta kaupunkilaisilta. Suunnittelualueen lounaispäädyssä sijaitsee Kuhmon kirjasto.

Alueella on monin paikoin huomionarvoista puustoa.

Kuva 1. Markkulanniemeä kuvattuna kohti järveä. Kuva 2. Kontion koulu kuvattuna Maakunnanrannan suunnalta. Kuva 3. Maakunnanrannassa sijaitsee nykyisin leikkipuisto. Kuva 4. Kirkko ja rantaraitti joiden välissä Kirkkotie.

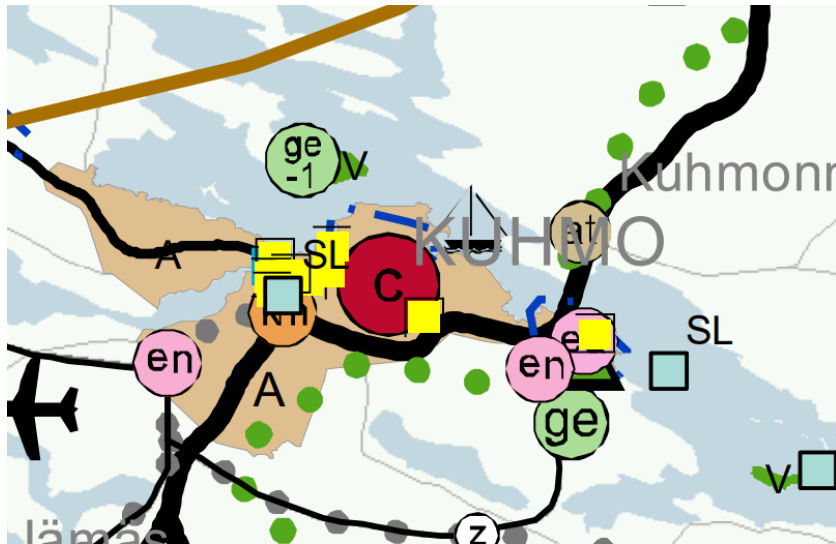

1.2 Kaavatilanne

Maakuntakaava

Kuhmossa on voimassa kuusi maakuntakaavaa:

- Kainuun maakuntakaava 2020
- Kainuun 1. vaihemaakuntakaava
- Kainuun kaupan vaihemaakuntakaava
- Kainuun tuulivoimamaakuntakaava
- Kainuun vaihemaakuntakaava 2030
- Kainuun tuulivoimamaakuntakaava 2035

Kuva 2. Ote Kainuun maakuntakaavojen epävirallisesta yhdistelmäkartasta. (Kainuun liitto).

Maakuntakaavat antavat pohjan ja suuntaviivat tarkemmalle maankäytön suunnittelulle eli yleis- ja asemakaavoille. Maakuntakaavojen määräykset on hyvä huomioida myös tässä Lammasjärven ranta-alueen yleissuunnitelmassa, joka sijoittuu hierarkiassa yleiskaavan ja asemakaavan välille. Maakuntakaavoissa on annettu seuraavia määräyksiä Kuhmon keskustaajaman alueelle, jotka erityisesti on huomioitava tässä suunnitelmassa:

LIIKENTEE YHTEISTYÖKÄYTÄVÄ

(Kainuun vaihemaakuntakaava 2030)

Suunnittelumääräys: --Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on kiinnitettävä huomiota kulttuuriympäristön ja maiseman hoitoon sekä liikenteen ja matkailun palvelujen kehittämiseen.--

KESKUSTATOIMINTOJEN ALUE

(Kainuun vaihemaakuntakaava 2030, Kainuun kaupan vaihemaakuntakaava)

Suunnittelumääräys: Keskustatoimintojen alueen suunnittelussa ja kaavoituksessa on kiinnitettävä erityistä huomiota alueen

rajautumiseen muuhun taajamaan nähden, palvelujen saavutettavuuteen, liikennejärjestelyihin sekä keskusta-alueen taajamakuvaan. Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on kiinnitettävä huomiota alueen saavutettavuuteen kestäväillä liikkumistavoilla sekä kävelyn ja pyöräilyn edellytysten parantamiseen. Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa tulee ottaa huomioon alueen kulttuurihistorialliset arvot ja on pyrittävä minimoimaan kulttuuriympäristöön ja maisemaan kohdistuvat haitalliset vaikutukset.

TAAJAMATOIMINTOJEN ALUE

(Kainuun maakuntakaava 2020, Kainuun vaihemaakuntakaava 2030)

Suunnittelumääräys: Taajamatoimintojen alueen suunnittelussa hajanaisesti ja vajaasti rakennetuilla alueilla tulee edistää taajaman ydinalueen kehittämistä toiminnallisesti ja taajamakuvallisesti selkeästi hahmottuvaksi keskukseksi. Suunnittelussa tulee kiinnittää huomiota taajama-alueiden viihtyisyyteen, uudisrakentamisen sopeuttamiseen rakennettuun ympäristöön ja liikenneturvallisuuteen. Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on kiinnitettävä huomiota

alueen saavutettavuuteen kestäväillä liikkumistavoilla sekä kävelyn ja pyöräilyn edellytysten parantamiseen. Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa ja rakentamisessa on varmistettava, että alueella sijaitsevien kulttuuriympäristön tai maiseman vaalimisen kannalta tärkeiden kohteiden kulttuuri- ja luonnonperintöarvot säilyvät.¹

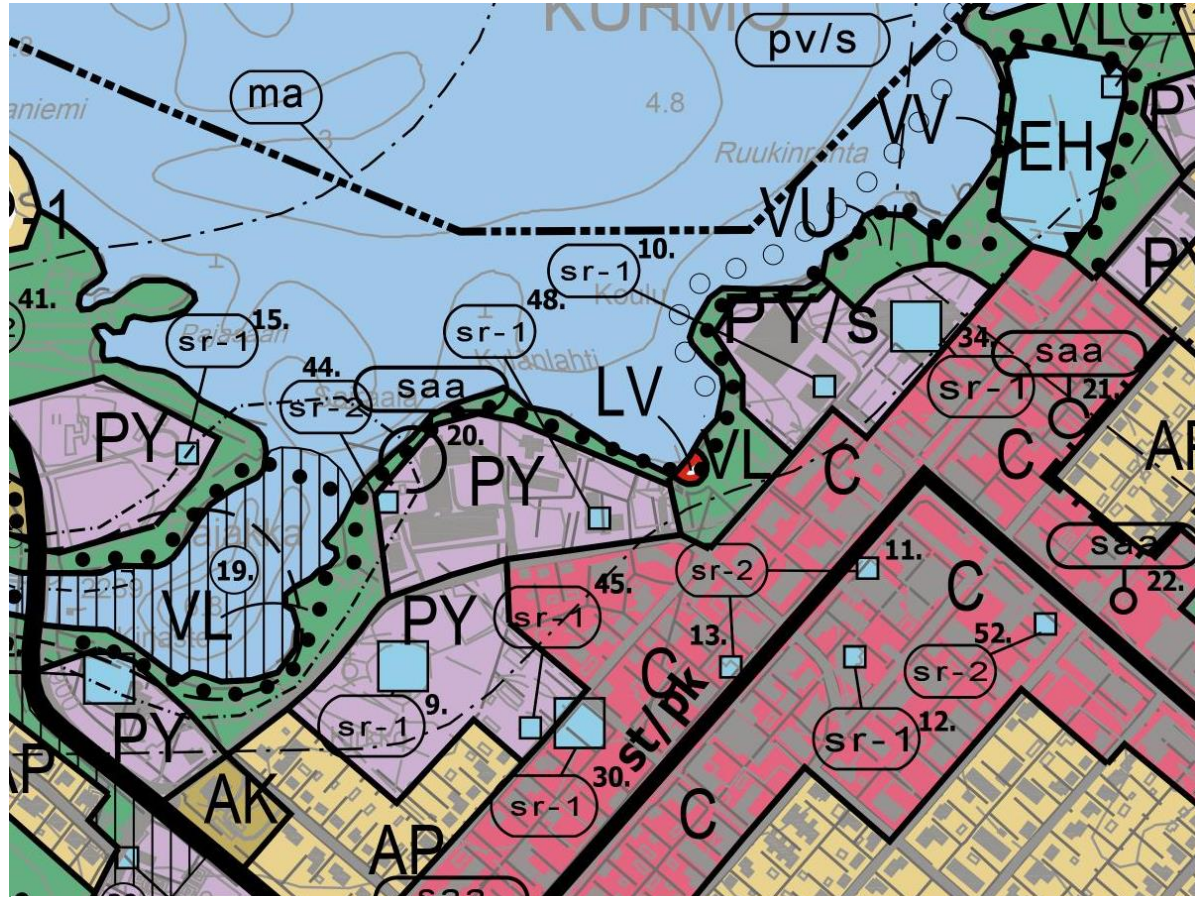
¹ Kainuun liitto,

Yleiskaava

Suunnittelualueella on voimassa Kuhmon keskustaajaman osayleiskaava, joka on laadittu 2014. Yleiskaavassa Lammajärven ranta-alueet on osoitettu merkinnällä VL, lähivirkistysalue ja sen mantereen puoleiset alueet on osoitettu julkisten palvelujen ja hallinnon alueeksi PY. Osin lähivirkistys- ja julkisten palvelujen ja hallinnon alueet rajautuvat keskustatoimintojen alueeseen C.

Suunnittelualue sisältyy vesimaisemallisesti arvokkaaseen alueeseen, josta yleiskaavassa on määrätty seuraavaa:

Arvokas luonnonmaisemakokonaisuus, joka tulee säilyttää mahdollisimman luonnonmukaisena. Alueen maiseman- ja ympäristöhoitotoimet ovat sallittuja. Maisemaa merkittävästi muuttavista toimenpiteistä tulee hakea MRL 128 §:n (nykyisin RakL 53 §) mukainen maisematyö lupa.

Kuva 3. Ote Kuhmon keskustaajaman osayleiskaavasta. (Kuhmon kaupunki
<https://kuhmo.karttatiimi.fi/?setlanguage=fi#>)

Suunnittelualueen ranta-alueet Pajakkajoen rannalla kuuluvat yleiskaavamerkintöjen alueille, jolla on historiallisesti ja ympäristöllisesti säilytettäviä kulttuuriarvoja sekä luonnon monimuotoisuuden kannalta erityisen tärkeä alue, jolla alueen käyttöä suunniteltaessa ja toteutettaessa on otettava huomioon luonnonmonimuotoisuuden kannalta tärkeiden elinympäristöjen ja eliölajiesiintymien säilyttämisedellytykset.

Suunnittelualueelle sijoittuu useita yleiskaavassa suojelumerkittyjä kohteita (sr-1 ja sr-2).

Sr-1: Kulttuurihistoriallisesti, rakennushistoriallisesti tai maisemakuvan kannalta arvokas rakennus, rakennusryhmä tai pihapiiri, jota ei saa purkaa eikä tehdä kohteen arvoa alentavia muutoksia. Kohde on huomioitava alueelle rakennettaessa ja asemakaavaa laadittaessa. Esitettävistä korjaustoimenpiteistä tai muutoksista on pyydettävä ELY-keskuksen ja museoviranomaisen lausunto.

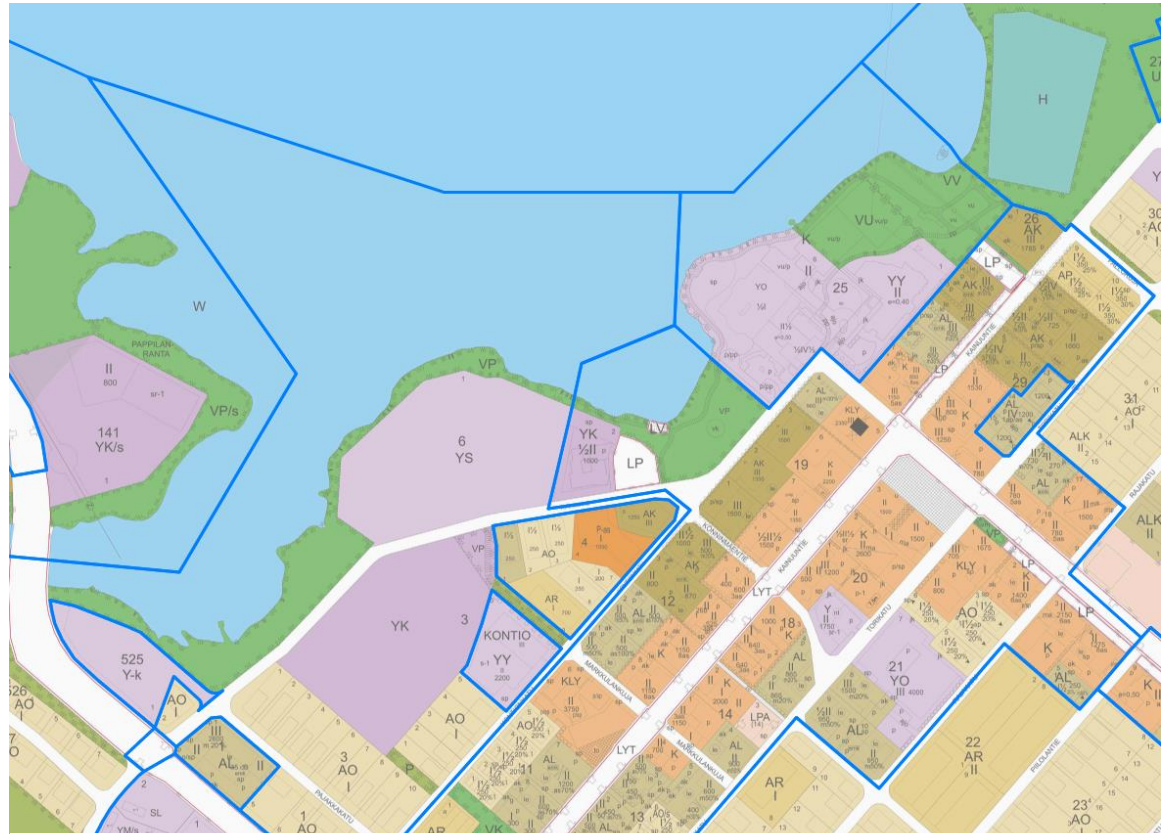
Sr-2: Kulttuurihistoriallisesti, rakennushistoriallisesti tai maisemakuvan kannalta arvokas rakennus, rakennusryhmä tai pihapiiri. Kohteen luonne on pyrittävä säilyttämään. Kohde on huomioitava alueelle rakennettaessa ja asemakaavaa laadittaessa. Esitettävistä muutoksista on pyydettävä ELY-keskuksen ja museoviranomaisen lausunto.

Kuva 4. Kirjasto on yksi alueen arvorakennuksista.

Asemakaavat

Suunnittelualueella on voimassa useita eri asemakaavoja. Lammasjärven ranta-alue on suurimmaksi osaksi viheralueeksi, ja alueen pohjoisosassa ranta-alueelle on osoitettu ohjeellisia jalankululle varattuja alueenosia. Uusin asemakaava on 19.6.2023 Kuhmon kaupunginvaltuustossa hyväksytty asemakaava, joka käsittää suunnittelualueen pohjoisosan ranta-alueen sekä Kuhmo-talon ja Kontion koulun ympäristöä. Asemakaava kumottiin osittain Pohjois-Suomen hallinto-oikeuden päätöksellä Museoviraston valitettua kaavasta Kontion koulun suojelumerkintään liittyen.

Kuva 5. Ote Kuhmon kaupungin asemakaava yhdistelmästä. Kaavayhdistelmästä puuttuu pohjoisosan viimeisin asemakaavamuutosalue. Asemakaavojen rajat sinisellä. (Kuhmon karttapalvelu <https://kuhmo.karttatiimi.fi/?setlanguage=fi#>)

Kuva 6. Ote Kontion koulun alueen asemakaavamutoksesta. Kaava on osittain kumottu hallinto-oikeuden päätöksellä.
LÄHDE?

Kontion koulun alueen asemakaavan muutoksessa puistoalueelle (VP) on osoitettu säilytettävää puustoa (sp), ohjeellinen leikki- ja oleskelualueeksi varattu alueen osa (le) sekä ohjeellinen pelikenttä (pe). Kuhmo-talon pohjoispuolella pisterasterilla merkitystä ohjeellisesta istutettavasta alueen osasta on laadittava erillinen puistosuunnitelma.

2 Taajamakuva ja maisema

Sijaintinsa vuoksi Kuhmolla oli merkittävä rooli sodissa ja sodilla suuri vaikutus Kuhmon taajamakuvaan. Talvisodan aikana Kuhmon alue kärsi pommitusten seurauksista ja suuri osa sotia edeltäneestä rakennuskannasta tuhoutui. Myös Kuhmon kirkko vaurioitui pommituksissa, ja oli purku-uhan alla, kunnes se kunnostettiin viimein vuonna 1951. Sotien jälkeen keskustan asukasmäärä lisääntyi voimakkaasti. Oli tarve uudelle, korvaavalle rakennuskannalle, joka johti siihen että, vanhaa keskustaajaman rakennuskantaa purettiin. Sotien jälkeen tuhoutuneiden sekä muuten purettujen rakennusten tilalle rakennettiin uusia liike- ja asuinrakennuksia.²

Sotien jälkeinen rakentaminen pohjautui sodan jälkeen vuonna 1940 vahvistettuun rakennuskaavaan, jonka laatija oli arkkitehtiprofessori Otto I. Meurman. Kuhmon ensimmäinen virallinen rakennuskaava valmistui jo vuonna 1938, mutta vahvistettiin vasta talvisodan jälkeen, jonka pommitukset tuhosivat kirkonkylältä 18 asumusta. Rakennuskaava oli ruutukaava, ja se kattoi myöhemmän ajan kirkonkylän ydinkeskustan alueen Lammasjärven rannan, Vienankadun, Uitontien ja Metsäkadun väliseltä alueelta. Kirkonkylän toimintojen painopisteeksi rakennuskaavassa määriteltiin

Lammasjärven rantaa seuraava rantakatu, joka sijaitsi nykyisten Kontionkadun ja Kirkkotien paikalla.³ Laadittu ruutukaava määrittää edelleen hyvin Kuhmon ydinkeskustan rakennetta.

Jatkosodan jälkeen jälleenrakentaminen pääsi toden teolla vauhtiin ja Kuhmoon alkoi kohota jälleenrakennuskauden tyyppitaloja, puolitoistakerroksisia rintamamiestaloja. 1950- ja 1960-lukujen taitteessa Kuhmo sai ensimmäisen kerrostalonsa, joka pystytettiin Kontionkadun varteen.⁴ Perinteikkään leiman keskustan alueelle antaa Kuhmon kirkko sekä Pajakkakosken toisella puolella sijaitseva Ikolan pappila sekä koskenniskalla vielä erottuvat vanhan puusillan silta-arkut. Arvoalueiden- ja rakennusten sarjaa jatkaa 1950 valmistunut Kontion koulu, joka on klassisin piirtein varustettu funktionaalisen tyylin edustaja sekä modernimman ajan arvorakennukset Kuhmon kirjasto sekä Kuhmo-talo. Kontionkadun ja Koulukadun risteysalueella lähiympäristöineen on erityistä taajamakuvallista merkitystä, ja molempien katujen päätteenä toimii arvorakennukset muodostaen yhdessä arvorakennusten kokonaisuuden.⁵

² Tervo, 119.

³ Wilmi, 301.

⁴ Wilmi, 302.

⁵ Tervo, 119.

Kuva 7. Kuhmon keskustan asuinrakennuksia vuonna 1961. (Kuva: Museovirasto / Poutvaara Matti).

Kuva 8. Kuhmon keskustan liikerakennuksia. Etualalla tyypillistä jälleenrakennuskauden rakentamista, jossa ensimmäisessä kerroksessa on liiketiloja ja toisessa kerroksessa asuintiloja. (Kuva: Museovirasto / Poutvaara Matti, 1961).

14.

15.

Kuhmon nykyinen rakennuskanta on kerroksellista. Kaupunkikuvaa luovat 1970-1990-lukujen 2-3 kerroksiset, julkisivuiltaan pääasiassa punatiiliset kerrostalot, jälleenrakennuskauden vaalein julkisivuin varustetut rakennukset sekä modernimman ajan kohteet. Kuhmon keskustan pääkadut, Kainuuntie ja Koulukatu, ovat selkeästi rajautuneita ydinkeskustan korttelialueilla. Koulukatu ja Kainuuntie risteävät keskenään, ja vaikka katualueet jatkuvat leveinä risteysalueelta, on muodostuva katutila hyvin jäsentynyttä ja pienipiirteistä.

Kuva 9. Kuva Kainuuntietä lounaaseen Koulukadun risteysalueelta.

Kuva 10. Kuva Kainuuntietä koilliseen Koulukadun risteysalueelta.

Kuva 11. Kuva Koulukatua luoteeseen Koulukadun risteysalueelta.

16.

Kuva 12. Kuva Kontionkatua lounaaseen. Kuvassa oikealla Kontionkoulu. Keskustan puoleista reunaa rajaavat kolmikerroksiset kerrostalot. Katutilan ja rakennusten väliin jää jäsentymättömmämpi piha-alueen pysäköintialue. Mäntyjen takana avautuu Lammasjärven ranta-alue.

Kuva 13. Kuva Kontiokadun ja Könninmäentien risteyksestä lounaaseen. Vaalean ja punatiilisen julkisivun vaihtelut näkyvät tälläkin alueella. Kaupunkirakenteessa kerrostalorakentaminen on vaihtumassa yksikerroksiseen pientalorakentamiseen. (kuva Tiia Luukkonen).

Kuva 14. Kulttuurikeskus Juminkeko. Rakennus on valmistunut vuonna 1999. Sen on suunnitellut arkkitehdit Mikko Heikkinen ja Markku Komonen.⁶ Kuvan oikeassa reunassa kulkevan Kontionkadun päätteenä erottuu Tuupalan koulu.

⁶ "Juminkekoa ympäröi 24 hirsipilaria, jotka kannattelevat kahteen suuntaan lappeellaan olevaa turvekattoa, jossa kasvaa kainuulainen puolukkakanervikko. Talon ulkoseinät puusäleikköineen on käsitelty tervan ja pellavaöljyn sekoituksella. Hirsirakenteisen auditorion seinät ovat käsin piilutut. Pääsisäänkäynnin portaat sekä aulan ja ulkoterassin lattiat on rakennettu pystypuusta. Juminkeon rakennusvaiheessa (1999) säätiö joutui hankkimaan lisärahoitusta turvataksaan rakennuksen arkkitehtonisen ilmeen. Valtion rakennusmääräraha ei yksin olisi riittänyt mm. pystypuuportaiden tekemiseen. Rahoitusta saatiin myymällä

symbolisesti kattoa kannattavia pylväitä sekä etsimällä muuta sponsoritukea." <https://www.juminkeko.fi/toiminta/rakennus/>

Lammasjärven ranta-alue ja sen lähiympäristö ovat maisemallisesti ja taajamakuvallisesti hyvin moninaiset. Kuhmo-talon ja Kontion koulun alueella katutilat ovat osin hyvin rajautuneita, ja kadun varren rakennusten julkisivut luovat selkeää kaupunkitilaa. Silti muodostuvaan kaupunkitilaan jää myös epämääräisempiä alueita, joita muodostavat jäsentymättömät pysäköinti- ja nurmialueet katujen ja rakennusten välissä etenkin Kontionkadun varressa sekä Kirkkotiellä lähellä Kontionkadun risteysaluetta.

Kuhmo-talon, Kontion koulun ja järven väliin jäävältä alueelta avautuu tärkeitä näkymiä kohti järvenselkää. Itse alue on hieman epämääräinen ja osin huonosti jäsentynyt sorakenttä. Kuhmo-talo ja Kontion koulu ovat alueella maamerkkirakennuksia, ja molemmat sijaitsevat katunäkymien päätteinä. Muita alueen maamerkkejä sekä

maisemallisesti tärkeitä kohteita ovat Kuhmon kirkko, kirjasto sekä Pajakkakoski.

Ranta-alueella kulkee tärkeä viher- ja virkistysyhteys sekä Kuhmo-talon ja Kontion koulun takaisella alueella, että Pajakan alueen ranta-alueella. Yhteys puuttuu terveyskeskuksen ja Lammasjärven väliin jäävältä alueelta. Samalla alueella on tarvetta näkymien avaamiselle kohti järveä sekä alueen paremmalle jäsentelylle. Tärkeitä näkymiä avautuu myös Pajakan alueen rannoilta kohti koskea sekä Lammasjärveä.

Kuva 15. Taajamakuva- ja maisema-analysikartta.

2.1 Kulttuuriympäristö

Suunnittelualueella sekä sen lähiympäristössä sijaitsee useita rakennetun kulttuuriympäristön kohteita. Suunnittelualueen pohjoispuolella sijaitsee hautausmaa. Suunnittelualueen pohjoisosassa on Kuhmo-talo sekä Kontion koulu. Alueella on kulttuurihistoriallista merkitystä myös siinä, että Kontion koulun alueella on sijainnut koulurakennus vuodesta 1884 lähtien. Keskivaiheilla suunnittelualueella sijaitsee Seurakuntakeskuksen rakennus sekä nykyisin SPR:n omistuksessa oleva entinen lääkärin virkatalo. Eteläreunalla sijaitsee Kuhmon kirjasto.

Suunnittelualueen eteläosaa ympäröivät kulttuurihistorialliset arvokohteet: Kuhmon kirkko ympäristöineen sekä Pajakkajoen toisen puolella sijaitseva Ikolan pappila pihapiireineen. Myös Pajakkakosken alue on arvokas kulttuuriympäristö uitto- ja tervareittihistoriallaan. Suunnittelualueesta kaakkoon, Hyryntien toisella puolella, sijaitsee Tuupalan museo. Kuhmon keskustan alueella sijaitsee myös muita kulttuurihistoriallisesti merkittäviä rakennuksia kuten Juminkeko ja Kuhmon paloasema.

Kuhmo-talo

Kuhmo-talo on Kuhmon kulttuurin keskus ja se on valmistunut vuonna 1993. Rakennus on esimerkki modernista arkkitehtuurista ja sen on suunnitellut arkkitehti Matti Heikkinen arkkitehtitoimisto Uki Arkkitehdit Oy:stä. Rakennuksessa on konserttisali ja se toimii myös Kuhmon kamarimusiikki -tapahtuman toimintapaikkana. Kuhmo-talossa toimii myös Kuhmon musiikkiopisto. Kuhmo-talo yhdessä Kontion koulun kanssa muodostaa arvoteknusten kokonaisuuden keskeiselle paikalle Kuhmon kaupungin keskustan alueella.⁷

Kuva 16. Kuhmo-talo. (kuva: Kontion koulun rakennushistoriaselvitys, Sweco Finland Oy).

⁷ Sweco Finland.

Kontion koulu on valmistunut vuonna 1950 ja sen on suunnitellut Arkkitehtuuritoimisto Lappi-Seppälä & Martas Oy. Se sijaitsee keskeisellä paikalla Kuhmon kaupungin keskustassa Lammasjärven ranta-alueella Koulukadun päättänä. Rakennus on toiminut kouluna vuoteen 2018 saakka. Kontion koulusta on laadittu rakennushistoriaselvitys vuonna 2021 (Sweco Finland Oy), jonka mukaan Kontion koululla on sekä historiallisia, rakennushistoriallisia ja -taiteellisia sekä maisemallisia arvoja.⁸

Kuva 17. Kontion koulu (kuva: Kontion koulun rakennushistoriaselvitys, Sweco Finland Oy).

⁸ Sweco Finland.

Seurakuntakeskus

Seurakuntakeskus on valmistunut vuonna 1966 ja sen on suunnitellut arkkitehti Esko Laitinen. Se on tyypillinen 1960-luvun julkisrakentamisen edustaja. Seurakuntakeskuksen rakennus on kulttuurihistoriallisesti arvokas kohde.⁹

Lääkärin talo

Kunnanlääkärin taloksi valmistunut rakennus on rakennettu vuonna 1957. Se sijaitsee Pajakkakosken niskassa paikalla, jossa sijaitsi aiemmin Pajakkakosken yli Ikolan pappilalle johtanut silta. Rakennus edustaa tyypillistä 1950-luvun isoa virka-asuintalomallia, ja sillä on rakennushistoriallista arvoa.¹⁰

⁹ Tervo, 158.

¹⁰ Tervo, 148.

Kuhmon kaupunginkirjasto

Tyyliään postmodernismia edustavan Kuhmon pääkirjaston Atalanten on suunnitellut arkkitehtitoimisto Nurmela-Raimoranta-Tasa. Pääsuunnittelijana kirjastossa toimi Oulun Arkkitehtuurin osastolla professorina työskennellyt Jyrki Tasa. Kirjasto on kulttuurihistoriallisesti sekä rakennushistoriallisesti arvokas ja se on maisemallisesti tärkeä. Kirjasto on maakunnallisesti arvokas kohde.¹¹

Kuva 18. Kuhmon pääkirjasto.

¹¹ Tervo, 137.

2.2 Kulkuväylät

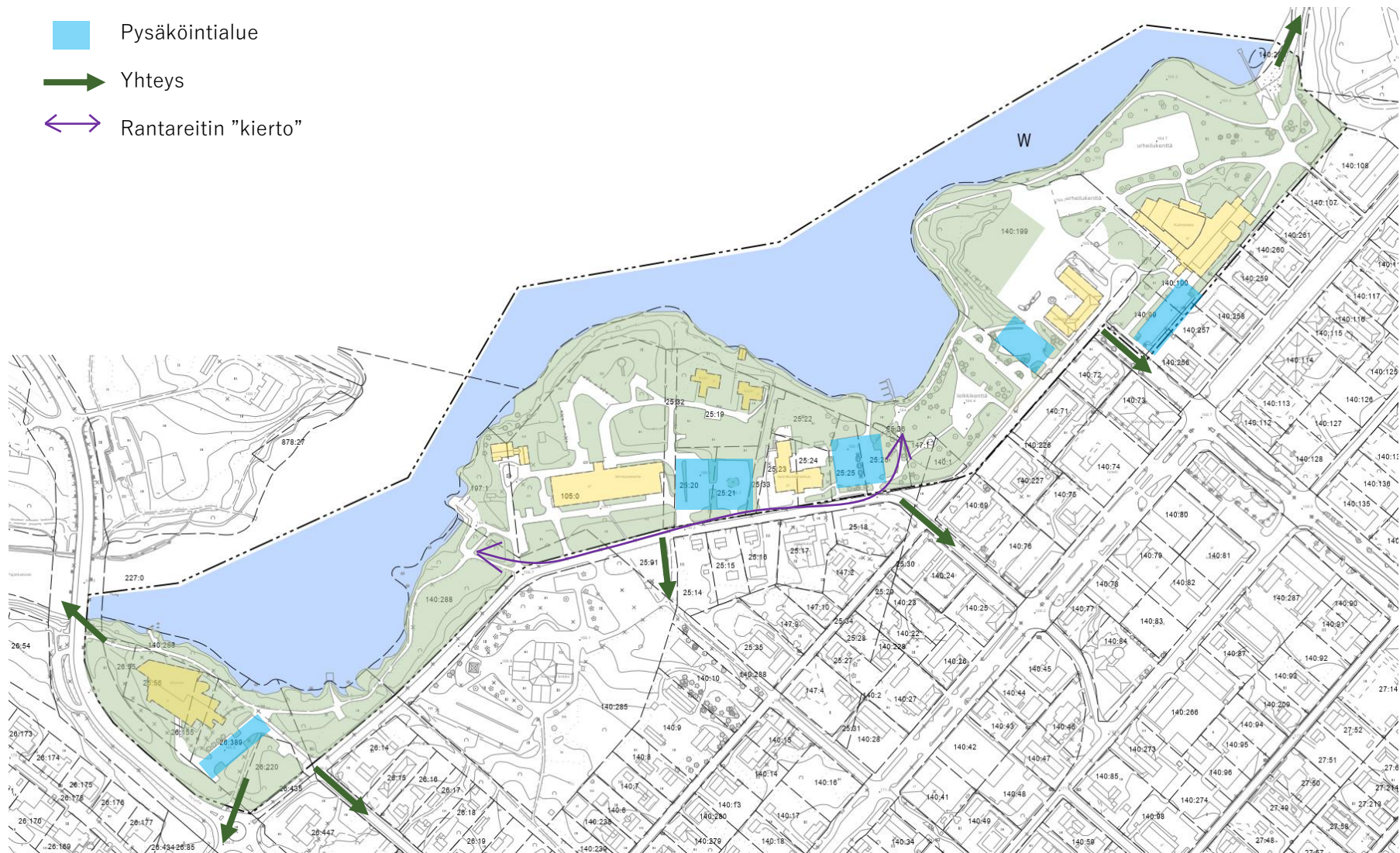
Suunnittelualueen pohjois- sekä eteläosassa on rantaa myötäilevä kivituhkapäälysteinen, valaistu kulkuväylä. Reitti katkeaa pohjoisen suunnalta tullessa Maankunnanrannan eteläosassa vierasvenesataman veneenlaskuluiskan kohdalla. Pohjoisosassa Ruukinrannan alueella reitti kulkee myös Kontion koulun sekä Kuhmo-talon viertä. Rannan alueen sekä rakennusten vierellä kulkevat reitit yhdistyvät Ruukinrannan uimarannan kupeessa, aiemmin varsinaista yhdistymiskohtaa ei ole vaan reittien välisellä alueella on jäsentymättömänä alueena asfaltti- ja kivituhkakentät.

Maakunnanrannan alueella reittejä risteilee puistoalueella enemmän ja yhteyksiä katualueelta rantaan kulkee useammasta kohdasta. Terveyskeskuksen alueelta Markkulanniemestä kulkuväylät puuttuvat kokonaan ja terveyskeskuksen rakennuksen ja järven väliin jäävä puistoalue antaa vaikutelman yksityisestä tilasta.

Kulkureitti rantaan jatkuu terveyskeskuksen eteläpuolelta Tapulinrannasta. Rantareittiä kulkevan on siis poikettava kadunvarteen kevyenliikenteen väylälle jatkaakseen taas toisesta kohtaa rannan myötäisesti kulkevalle reitille. Kirjaston kohdalla reitti kulkee kirjastorakennuksen ja vesialueen välistä Kirjastonrantaa kohti Pajakkakoskea ja Hyryntietä.

Ruukinrannasta reitti jatkuu pohjoisessa rantareittinä hautausmaan ja vesialueen välistä kohti Hakaniemeä. Eteläpäässä Hyryntien ylityksen jälkeen pääsee jatkamaan sillan yli koskialueen pohjoisrantaa kohti kosken alajuoksua, tai kohti Ikolan pappilan aluetta. Pajakkakosken pohjoisreunalle on rakennettu puukatteinen kulkuväylä möljän päälle, joka jakaa kosken pää- ja sivu-uomaan. Reitti möljän päällä kulkee Ikolan pappilalta Pajakkakosken alajuoksulle. Pajakkakosken rantaa myötäilevä Koskipolku johtaa noin kilometrin päässä sijaitsevalle Suvannon laavulle.

Ranta-alueelta on luontevia liittymiä myös kohti ydinkeskustaa. Kontion koulun ja Kuhmo-talon kohdalta on vain yhden korttelin väli ydinkeskustaan ja Kuhmon torin alueelle. Koulukatu on tällä välillä suhteellisen hyvin jäsentynyt ja looginen liittymä kohti ranta-aluetta. Toinen liittymäkohta on Kirkkotien ja Kontionkadun risteyskohdasta Könninmäentieltä kohti Kainuuntietä. Nykyisen terveyskeskuksen edustalta lähtee kevyen liikenteen väylä kohti Kontionkatua. Kevyenliikenteenyhteys tulee Kontionkadun ja Markkulankujan risteysalueelle, jossa sijaitsee myös Juminkeko.

Kuva 19. Suunnittelualueen reitit, pysäköintialueet ja yhteydet.

Kuva 20. Nykyisten toimintojen sijoittuminen.

3 Osallistaminen

Yleissuunnitelman laatimisen luonnosvaiheessa hyödynnettiin suunnittelualueeseen liittyen jo aiemmin pidettyjen yleisötilaisuuksien ja työpajojen aineistoa. Yleisötilaisuuksia oli pidetty muun muassa alueella vireillä olleisiin asemakaavatöihin liittyen. Niissä oli kartoitettu terveyskeskuksen alueen kulkureitin mahdollista sijaintia sekä kaupunkilaisten toiveita ja ajatuksia alueen kehityksen ja tulevaisuuden suhteen. Myös Tuupalan koulun vuoden 2019 9-luokkalaisten olivat saaneet tehtäväkseen luonnostella Lammasjärven ranta-alueen mahdollisia tulevaisuuden näkymiä ja sinne sijoitettavia toimintoja.

Yleisimmät esille nousseet kehitystoiveet kaupunkilaisille vuonna 2023 tehdyn liikuntapaikkakyselyn yhteydessä:

- rantaraitin jatkaminen
- leikkipuiston kehittäminen
- ulkokuntosali/liikuntapuisto
- yleinen sauna avantouintipaikan yhteyteen
- lisää katoksia, penkkejä, roskiksia ja valaistusta rantaraitille
- osayleiskaavan mukainen kävelysilta ”pikkukosken” ylitse
- kiipeily/parkouralue
- kylpylä/hotelli
- esiintymislava
- padelkenttä
- uimarannalle hyppytorni
- minigolfrata
- rantalentopallokenttä
- koripallokorit
- trampoliinipuisto
- skeittipaikka

Yhdeksäsluokkalaisten luonnoksissa alueelle toivottiin eniten kauppakeskusta ja ruokapaikkoja, monitoimi-/urheilutaloa, urheiluun sopivia alueita kuten pelikenttiä, leikkikenttää, hotellia sekä uutta lukiota alueelle.

Työn laatimisen aikana pidettiin yleisötilaisuus Kuhmossa 3.4.2025, jossa esiteltiin yleissuunnitelmasta laaditut luonnosvaihtoehdot, joita havainnollistettiin ideakuvilla. Osallistujia tilaisuudessa oli lähemmäs 40. Esittelyn jälkeen osallistujat saivat kommentoida luonnoksia tai esittää aiheesta muutoin nousseita ajatuksia. Tämän jälkeen osallistujat jakaantuivat viiteen ryhmään pohtimaan yhdessä alueen kehitystä. Ryhmillä oli käytössään alueen kartta, johon se saivat tehdä suoraan merkintöjä. Yleistä asukaskyselyä alueen kehittämiseksi ei järjestetty jo aiemmin toteutettujen kyselyjen vuoksi. Yleisötilaisuudessa oli luonnosten kommentoinnin lisäksi mahdollista täyttää vielä erillinen kyselylomake.

Yleisötilaisuudesta tuli positiivista palautetta, ja kuhmolaiset ovat selvästi hyvillään alueen kehityksestä. Monesta asiasta kaupunkilaiset olivat samaa mieltä, kuten alueelle toivotuista ulkokuntoilulaitteista sekä lasten leikkipuiston säilyttämisestä alueella. Kyselylomakkeen perusteella suurin osa kuhmolaisista toivoi myös alueen säilytettävän puistomaisena ja väljänä ennemmin kuin sen suunnittelemista tiiviiksi ja kaupunkimaiseksi. Useimmat toivoivat alueelle pelialuetta (beachvolley tms.), tapahtuma-aukiota sekä taidetta. Monet pitivät hyvänä ajatuksena sijoitettavan alueelle skeittipuiston ja uuden kävelysillan kohti pappilan aluetta. Useissa vastauksissa nousi esille toive alueelle sijoitettavasta monitoimihallista, uimahallista/kylpylästä sekä hotellista. Asuminen jakoi mielipiteitä. Osa kyselyyn vastanneista oli sitä mieltä, että alue on ehdottomasti säästettävä asumiselta. Toiset toivoivat jopa kerrostalorakentamista terveysasemalta vapautuvalle alueelle. Myös osa alueella nykyisin sijaitsevista rakennuksista, ja niiden tulevaisuus jakoi mielipiteitä.

Lisäksi yleissuunnitelman luonnosvaihtoehtoja esiteltiin Kuhmon kaupungin johtoryhmässä sekä teknisen osaston johtoryhmässä. Johtoryhmissä nousivat erityisesti esille muun muassa mahdollisten minigolfalueiden sijoittaminen, asumisen ja elinvoimaisuuden lisääminen alueella, leikkialueen sekä liikuntapuiston yhdistäminen, saunan paikka rannassa sekä kosken valaisu. Esille nostettiin myös pysäköintialueiden riittävyys etenkin kamarimusiikkijuhlien aikaan, mahdolliset matkailun palvelut Kontion koulun alueella sekä näkymien säilyminen Kuhmo-talolta järvelle. Myös leikkialueen turvallisuudesta keskusteltiin sekä kaupungin osallistavaan budjetointiin sisällytetyn trampoliinipuiston sijoittamisen vaihtoehtoista.

YLEISSUUNNITELMA

3.1 Suunnitelma

3.1.1 Yleisesti

Yleissuunnitelmassa Lammasjärven ranta-alueen käyttöä on pohdittu osissa sekä kokonaisuutena. Alueen sitoo yhteen Lammasjärven tuntumassa kiertävä esteetön virkistysreitti, sekä alueelle toteutettava yhtenäinen kalustus sekä toistuvat yksityiskohdat, kuten Kide-lavan muotoa toistava pergola Tapulinrannan kupeessa sekä Kontion koulun ja Kuhmo-talon väliselle alueelle ehdotettu rakennelma. Uudet reitit rakennetaan samalla pintamateriaalilla kuin nykyinenkin rantareitti. Reitin korottamisen mahdollisuuksista ranta-alueilla voisi tehdä jatkotutkimuksia. Ranta-alueet tulvivat osin keväällä, ja tulvat rajoittavat alueen käyttöä. Esimerkiksi puupaalutuksen käytön mahdollisuuksia voisi tutkia reitin perustuksessa. Alueen kalustus tulee toteuttaa esteettömänä ja helposti saavutettavana. Reittien varrelle toteutettavien penkkien sijainneista on yleissuunnitelmassa esitetty ohjeellisia sijainteja. Lopullinen sijainti on katsottava kunkin alueen ominaisuuksien mukaan, kuitenkin niin, että jokaiselta sijoitettavalta penkiltä olisi nähtävissä seuraava penkki. Tämä tukee osaltaan reitin saavutettavuutta ja käytettävyyttä.

Valaistus nykyisellä reitillä on toimiva, joten samanlaista valaistusta suositellaan myös uusien reitinosien varrelle. Yleissuunnitelmassa on esitetty uusien valaisinten paikkoja. Ruukinrannan ja Kiviniemen

alueella sijaitsevien Kontion koulun sekä Kuhmo-talon yhteyteen on suunnitelmassa esitetty toiminnallisempaa kokonaisuutta. Maakunnan ranta-alue on suunnitelmissa osoitettu monikäyttöalueeksi, jonka viherpysäköintialueet muuntuvat ja joustavat kulloisenkin tarpeen mukaan.

Terveyskeskuksen väistyessä alueelta, jää Tapulinrannan ja Maakunnanrannan välinen alue ilman käyttöä. Suunnitelmassa alueelle on osoitettu asuinrakentamista seurakuntakeskuksen viereiselle alueelle. Kehittymään sekä pito- ja vetovoimaan pyrkivällä kaupungilla on tarve monipuoliselle tonttivarannolle mahdollistamaan monipuolista asuntotarjontaa, ja terveyskeskukselta vapautuva alue on kaupunkikuvallisesti ja rakenteellisesti luontevin paikka uudelle asuinrakentamiselle. Tapulinrannan puoleinen osa alueesta on rauhoitettu viihtyisäksi puistoalueeksi, ja uusi siltayhteys Ikolan pappilan rantaan on osoitettu entiselle paikalleen. Alueelle muodostuu kokonaisuus, joka kunnioittaa alueen kulttuurihistoriallisia arvoja. Tapulinrannan ja kirjaston rannan välinen Pajakkajoen ranta-alue hoidetaan luonnontilaisena, tulvaniittymäisenä kokonaisuutena.

Yleissuunnitelmassa Lammasjärven ranta-alueelle on osoitettu uutta ja kaupunkimaistakin rakentamista. Suurin osa alueesta on haluttu kuitenkin säilyttää vehreänä, virkistykseen soveltuvana alueena, kaupunkilaisten olohuoneena. Useat alueelle suunnitelmassa osoitetut ratkaisut vaativat toteutukseen tarkempia selvityksiä ja

suunnitelmia. Yleissuunnitelman on tarkoitus ohjata alueen kokonaiskehitystä hallitusti ja suunnitelmallisesti niin, että alueesta muodostuu eheä ja yhtenäinen kokonaisuus. Tarkemmat määräävät ratkaisut ja ohjeistukset alueelle annetaan asemakaavoilla ja muilla suunnitelmilla, kuten rakennustapaohjeilla.

Kuva 21. Yleissuunnitelma.

3.1.2 Asuminen

Kuhmon kaupungissa on jo alustavasti pohdittu terveysasemalta vapautuvan rakennuspaikan jatkokäyttöä. Alustavissa alueenkäytön pohdintoissa kaupunki on päätenyt ratkaisuun, jossa alueelle tullaan sijoittamaan asuinrakentamista. Alustavien ehdotusten mukaan Tapulinrannan puoleinen alue tullaan jättämään puistoalueeksi, jolla turvataan aluetta ympäröivien kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden alueiden miljööön säilyminen. Alueen rakentaminen katkaisisi myös yhteyden kirkon ja Ikolan pappilan väliseltä alueelta, kun nyt puistomaiseksi jäävä alue sitoo kulttuuriympäristön kohteita yhteen ja muodostaa laajan kokonaisuuden.

Uusi asuinrakentaminen tullaan siis osoittamaan seurakuntakeskuksen viereiselle alueelle. Alueen kehittämisestä käytyjen alustavien pohdintojen mukaan alueelle tullaan osoittamaan korkeintaan kaksikerroksista rakentamista. Uuden rakennuskannan pitäminen suhteellisen matalana on perusteltua aluetta ympäröivän olemassa olevan rakennuskannan ja maiseman perusteella. Liian korkeasta tai massiivisesta rakentamisesta tulee helposti aluetta hallitsevaa, kun tässä herkässä ympäristössä uuden rakentamisen tulee ehdottomasti tapahtua alueen ehdoilla ja sinne soveltuvalla tavalla.

Yleisötilaisuudessa uuden asuinrakentamisen osoittamisesta alueelle tuli ääniä sekä puolesta että vastaan. Osa toivoi uutta asuinrakentamista suunnittelualueesta koilliseen Nyppylänniemeen, jossa on jo entuudestaan vapaita, valmiiksi kaavoitettuja tontteja.

Kuhmon kaupunki on kuitenkin veto- ja pitovoimaan pyrkivä kaupunki, ja monipuolinen tonttivaranto on kaupungin etu. Uudelle asuinrakentamiselle on hyvä osoittaa alueita myös yleissuunnitelman kohteena olevalta alueelta, ja mahdollistetaan alueelle rakentamisella kaupungin asuntotarjonnan monipuolisuus. Lisäksi asuinrakentamiselle yleissuunnitelmassa osoitettu alue on luonnollinen suunta keskustan rakenteen jatkumiselle.

Kuva 22. Alueelle yleissuunnitelman laadinnan aikana pohdittuja asuntorakentamisen sijoitteluvaihtoehtoja. Muutamassa vaihtoehdossa tutkittiin myös asuinrakentamisen sijoittamista lähemmäs Tapulinrantaa.

Kuva 23. Havainnekuvia kahdesta eri rakennusmassoittelusta alueelle.

3.1.3 Virkistys ja toiminnallisuus

Alueen rungon muodostaa Lammasjärven rantaa myötäillen kulkeva esteetön rantareitti. Suunnitelmassa sen varrelle on osoitettu erilaisia alueen virkistyskäyttöä tukevia ratkaisuja. Useat kohteet on pyritty kokoamaan kokonaisuuksiksi, jolloin toiminnot tukevat toisiaan ja jättävät toisaalta ympärilleen rauhallisempia, puistomaisia alueita.

Ruukinrannan alueella nykyisen uimarannan yhteyteen on osoitettu beach-volley kenttä sekä uusi rannan käyttäjiä palveleva rakennus, joiden sijainnit ovat ohjeellisia ja vahvistuvat tarkempien suunnitelmien myötä. Ympäröivät alueet ovat puistomaisia istuskelualueineen. Kokonaisuus toimii kesäisin yhtenäisenä virkistymisalueena.

Kontion koulun länsipuolelle on osoitettu uusi monitoimirakennus. Rakennus muodostaa miellyttävän kokonaisuuden yhdessä Kontion koulun sekä Kuhmo-talon kanssa. Niiden väliselle alueelle muodostuu ikään kuin sisäpiha, joka yleissuunnitelmassa osoitetaan toiminnallisempana kokonaisuutena.

Ydinkeskustan ja Kuhmon torin alueelta on vain yhden korttelin matka muodostuvalle tapahtumakeskukselle, joka toimii edellä mainituille luontevana jatkumona. Aluetta kehittämällä ja lisärakentamalla luodaan urbaani alue keskustan jatkeeksi, kun pidetään huolta siitä, että riittävän kaupunkimainen tunnelma jatkuu rantaan saakka. Kivetyn tapahtuma-alueen laitoja reunustavat leikki- ja liikuntapuisto

sekä skeittipuisto toimivat luontevana siirtymänä urbaanista tilasta kohti puistomaisempaa miljöötä.

Kuva 24. Rajaamalla tarkemmin kulkuväylät ja kattamalla ne korkealaatuisilla materiaaleilla saadaan huoliteltu ja kaupunkimainen tunnelma jatkettua rantaan saakka. Lisäksi kivetty alue sitoo alueen toiminnot ja palvelut yhteen muodostaen toiminnallisen keskuksen.

Kiviniemen Kylänlahden puoleiselle laidalle on monitoimitalon yhteyteen osoitettu vuokrattava saunatila sekä järviallas. Niemen päässä sijaitsevan säilytettävän, arvokkaan puuston lomaan perustetaan temppu- ja tasapainorata. Maasto puiden alla on tätä tarkoitusta varten sopiva.

Maakunnanrannan nykyisen leikkipuiston ja asfalttipintaisen pysäköintialueen tilalle perustetaan vihrepysäköinti. Alueella on tapahtumien aikaan tarve lisäpysäköintimahdollisuuksille, ja vihrepysäköinnillä tarjotaan tähän oivallinen mahdollisuus säilyttämällä kuitenkin alueen puistomainen yleisilme. Osa vihrepysäköintialueesta voidaan pitää muuna aikana monikäyttöalueena. Nurmikivetyksellä toteutettuna alue toimii tasaisena kenttänä esimerkiksi pelialustana tai tapahtuma-alueena. Myös hulevesien hallinnan osalta nurmikivetys on ympäristöystävällisempi vaihtoehto kuin vettä läpäisemätön asfaltti.

Kuva 25. Vihrepysäköinti mahdollistaa alueen monikäyttöisyyden säilyttämällä alueen puistomaisena, mutta luoden kuitenkin kantavan ja tasaisen alustan järjestää alueella tapahtumia tai käyttää sitä lisäpysäköintialueena.

Markkulanniemen ja Tapulinrannan alueelle osoitetaan laajempaa puistomaista kokonaisuutta. Puistoalueelle on esitetty sijainnit Kalevala-labyrintille, sekä puistoaukiolle labyrintin eteläpuolelle. Nämä yhdessä muodostavat kokonaisuuden jättäen ympärilleen laajemman puistoalueen. Tapulinrannan ja Kirjastonrannan väliselle alueelle on osoitettu penkkejä sekä istuskelualueita. Lähemmäs kirjastoa on osoitettu varaus minigolfalueen perustamiselle sekä laajennusalueelle.

3.1.4 Elinvoima

Elinvoima käsitteenä on varsin abstrakti. Se voi tarkoittaa montaa eri asiaa ja olla hyvin subjektiivista. Tässä yhteydessä elinvoima ajatellaan alueen vetovoimaa lisäävänä elinkeino-, liikunta- ja kulttuuripalveluiden kehittämisenä.

Yleissuunnitelmassa alueen elinvoiman lisääminen on huomioitu jo osin edellisissä kappaleissa mainittujen asumisen ja virkistysmahdollisuuksien suunnitelmissa. Elinkeinojen osalta alueen vetovoimaa parannetaan monitoimitalon sijoittamisella suunnitelmaan, sekä Maakunnanrantaan sijoittuvan viherpysäköinnin monikäyttöalueen muodossa. Laituri- ja satama-alueen yhteyteen osoitettuun huolto/wc-rakennukseen voidaan osoittaa laajempaa ratkaisuna tilat esimerkiksi sup-lautojen vuokraustoiminnalle. Monitoimitalo laajentaa keskustan palvelurakennetta, ja luo mahdollisuuksia useamman eri alan toimijalle. Myös viherpysäköintialueen rakentaminen tarjoaa eri toimijoille ja yhdistyksille alueen järjestää esimerkiksi erilaisia pop-up tapahtumia. Alueen kehittäminen virkistys- ja matkailukäyttöön tuo alueelle ihmisiä ja luo avauksia alueen jatkokehittämiselle yleissuunnitelman toteutumisen jälkeen.

3.1.5 Ruukinranta

Yleissuunnitelmassa Ruukinrannan uimarannan aluetta jäsennellään paremmin ja hiekka-aluetta hieman laajennetaan. Hiekka-alue rajataan osin matalalla, istuskeluun sopivalla kivi/betoniaidalla, jolla estetään hiekan ja ympäröivän alueen sekoittumista ja helpotetaan uimarannan alueen huoltamista. Uimarannan tuntumassa sijaitseva nykyinen rakennus puretaan ja tilalle rakennetaan kaupunkilaisia paremmin palveleva, puku- ja wc-tilat sekä talviuimareille saunan sisältävä uusi rakennus erillisen suunnitelman mukaan.

Kuva 26. Oulun Nallikarissa ranta-alue ja kävelyreitti on erotettu toisistaan betonisella tukimuurilla. Hiekka-alue on kävelyreittiä alempana ja tarjoaa paikan istuskeluun.

Uimarannan viereen perustetaan beach volley-kenttä, josta tulee laatia erillinen suunnitelma. Mikael Soinisen-polun ja vesialueen välissä sijaitsevat pensaat poistetaan, samoin pensaat polun eteläpuolelta, jotta alueen lähimaisemaa saadaan avattua. Beach

volley-kentän luoteispuolelle rantaan perustetaan kivetty alue kiintein istuimin sekä vesirajaan tulvaniitty, johon istutetaan kosteutta sietäviä, paikallisia lajikkeita (esimerkiksi rantakukka, *Lythrum salicaria*). Paikallisten lajikkeiden käyttäminen estää mahdollisten tulevaisuuden haitallisten vieraslajien leviämisen alueelle.

Kuhmo-talon sekä Mikael Soinisen polun väliselle alueelle perustetaan kaksi uutta kulkuyhteyttä sekä nurmialue kivituhkakentän tilalle. Uudet kulkuyhteyden parantavat alueella liikkumisen mahdollisuuksia sekä saavutettavuutta. Keskemmäs nurmialuetta perustetaan hulevesiallas, johon voidaan mahdollisuuksien mukaan asentaa pieni suihkulähde. Sen toteuttaminen vaatii erillisiä selvityksiä ja suunnitelmia. Hulevesialtaalle istutetaan kosteutta sietäviä paikallisia lajikkeita. Hulevesialtaan ympärille rakennetaan esteetön kävelyreitti ja sijoitetaan penkkejä oleskelua varten.

Alueella olevat taideteokset säilytetään. Valittuihin kohtiin lisätään taideteoksia, joista yksi voisi olla soitettava, osallistava taideteos. Hulevesialtaan kiertävän reitin varrelle sijoitellaan muita soittimia, joita alueella liikkuvat voivat käydä soittamassa. Sijoittelu jättää hieman etäisyyttä Kuhmo-talon edustalla sijaitsevaan amfiteatteriin, jottei soittimista ole häiriötä esimerkiksi tapahtumien aikaan. Teema sopii kuitenkin hyvin Kuhmo-talon läheisyyteen.

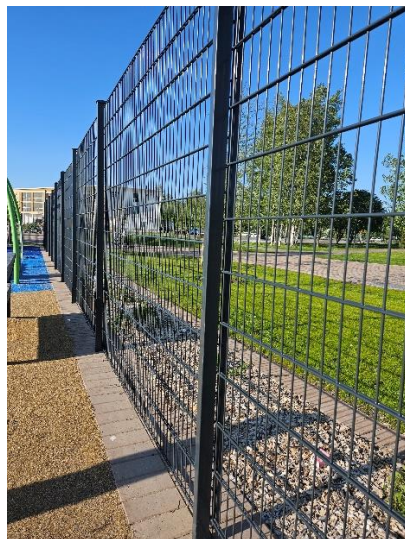
Kuhmo talon takana sijaitsevaa amfiteatterimaista ratkaisua siistitään ja näkymiä sieltä avataan kohti järveä. Kuhmo-talon ja Kontion koulun välinen alue jäsennellään paremmin, ja luodaan

luonnollinen jatkumo ydinkeskustan alueelta kohti rantaa ja syntyvää matkailu-/tapahtumakeskusta. Kulkuväylät rakennusten väliseltä alueelta kivetään. Nykyisin kääntöpaikkana toimivalta alueelta kohti rantaa perustetaan osin porrastettu kulkuväylä. Sen reunaan jätetään pelastustien vaatimuksen mukainen luiska pelastusajoneuvoa varten. Luiska niin ikään kivetään. Kuhmo-talon lounaispuolella sijaitseva puusto säilytetään.

Kuva 27. Visualisointikuvia Kuhmo-talon ja Kontion koulun väliseltä alueelta. Mukana myös ehdotus kevyestä rakennelmasta, johon voisi sijoittaa esimerkiksi Kuhmon tervahistoriaa esittelevän valokuvanäyttelyn (poikkeaa tältä osin esitetystä yleissuunnitelmasta).

Nykyisin sorapinnalla olevalle entiselle urheilualueelle perustetaan skeittipuisto, leikkipuisto sekä kaiken ikäisille soveltuva ulkokuntosali erillisten suunnitelmien mukaan. Muulle alueelle perustetaan nurmi sekä istutetaan alueelle sopivaa kasvillisuutta ja puustoa.

Kuvapari 28. Leikkipuistoon voi sijoittaa interaktiivisia laitteita. Leikkipuiston voisi aidata skeittipuiston puolelta hieman korkeammalla verkkoaidalla ja lisätä siihen köynnöstävää kasvia.

Kiviniemen kärjessä oleva puusto säilytetään. Puuston lomaan perustetaan puiden runkojen alaosiin ja muihin puurakenteisiin tuettu tempurata. Kiviniemeen vesistön ja Kontion koulun väliselle alueelle rakennetaan uusi matkailua, urheilua ja virkistystä palveleva keskus. Rakennuksen suunnittelussa tulee huomioida alueen kaupunkikuvalliset, historialliset sekä maisemalliset arvot. Yleissuunnitelmassa on esitetty rakennuksen yhteyteen vuokrattava

saunatila, josta on käynti Kylänlahden puolella sijaitsevalle, ympärivuotisessa käytössä olevalle järvioltaalle.

Kontion koulu voidaan muuttaa matkailua ja/tai kulttuuria palvelevaksi rakennukseksi. Mikäli sen suojelustatus tulevaisuudessa muuttuu, voidaan sen paikalle rakentaa viereisen uudisrakennuksen laajennusosa.

Kuva 29. Oulun Rajakylässä sijaitseva skeittipuisto on rakennettu harrastajien talkoovoimin.

3.1.6 Maakunnanranta

Maakunnanrannan alueelle nykyisen leikkipuiston sekä pysäköintialueen paikalle osoitetaan viherpysäköintialueet. Niiden ympärille jää puistomaisempi viheralue huolletulla nurmialueella istutuksineen. Viherpysäköinti on tavanomaisempaa asfalttipintaista pysäköintialuetta ekologisempi ja viihtyisämpi vaihtoehto. Viherpysäköinnissä on enemmän vettäläpäisevää pintaa ja se parantaa hulevesien käsittelyä sekä auttaa vähentämään viereisen vesistön hulevesistä aiheutuvaa kuormaa. Viherpysäköinnin alue toimii monikäyttöalueena. Se voidaan ottaa käyttöön pysäköintialueena, kun lisäpysäköintitilalle on tarvetta. Muun ajan se voi toimia puistona, pelialueena tai tapahtuma-aukiona. Viherpysäköinnin ja vesistön väliin on jätetty nurmialue, joka toimii viihtyisänä oleskelualueena, sekä totuttuun tapaan kalateltan

sijaintipaikkana kesäisin. Kalateltta voidaan pystyttää myös uudelle viherpysäköintialueelle.

Kontion koulun vieressä oleva puusto säilytetään. Viherpysäköintialueiden väliselle kulkuväylälle istutetaan uusia puita, ja alkuperäistä lajistoa säästetään mahdollisuuksien mukaan.

Alueelle on osoitettu paikat kahdelle uudelle taideteokselle. Soutajapatsaan vieressä sijaitsevaa vierasvenesatamaa laajennetaan hieman. Seurakuntakeskuksen pysäköintialueen laidalle rakennetaan huolto- / wc-rakennus, jossa on yleiset, kaikkia palvelevat wc-tilat sekä tarvittavat huoltotilat veneilijöille tai muille matkailijoille. Rakennus voidaan osoittaa myös laajennettuna vaihtoehtona, jolloin siihen voidaan osoittaa tilat esimerkiksi sup-lautojen vuokraukselle tai koskenlaskua tarjoavalle yritykselle.

Kuva 31. Ote yleissuunnitelmasta Maakunnanrannan alueelta.

Kuva 32. Havainnekuvia viherpysäköinnistä.

3.1.7 Markkulanniemi- Tapulinranta

Rantaraitin puuttuva osa Kuhmon keskustan alueelta ollaan kaupungin suunnitelmien mukaan toteuttamassa kesän 2025 aikana. Yleissuunnitelmaan merkitty reitti on kaupungin suunnitelman mukainen. Seurakunta on suunnitellut kotarakennuksen rakentamista kiinteistölleen seurakuntakeskuksen ja järven väliselle alueelle. Sen ohjeellinen sijainti on merkitty yleissuunnitelmaan. Rantareitiltä johdetaan pistoreitti kodalle. Rannassa sijaitseva hirsisauna säilytetään ja mahdollisuuksien mukaan kunnostetaan. Saunan vieressä sijaitsevat lääkärintalot puretaan. Seurakuntakeskuksen viereen osoitetaan asuinrakentamista. Uudisrakennusten sijoittelua ja kerroshuonokorkeutta on pohdittu jo kaupunginkin toimesta. Rakennukset on suositeltavaa toteuttaa korkeintaan kaksikerroksisena, jotta ne liittyvät ympäristöönsä paremmin eikä niistä muodostu liian hallitsevaa elementtiä herkkään ympäristöön. Uudisrakentamisessa tulee huomioida alueen kaupunkikuvalliset, historialliset sekä maisemalliset arvot. Yleissuunnitelmassa pysäköintialueet on sijoitettu rakennusten muodostamalle sisäpihalle. Asuinrakennusten ja seurakuntakeskuksen väliselle alueelle istutetaan puita, samoin puustolla rajataan asuinrakennusten ja puiston alue toisistaan. Tulevassa alueen asemakaavamuutoksessa on suositeltavaa määrätä tarkemmin asuinalueen sekä julkisen alueen rajaamisesta toisistaan. Myös rakennusten tarkempi määrä, sijoittelu sekä massat tarkentuvat asemakaavoituksessa.

Alueelle on toiveena toteuttaa taideteos, Kalevala-labyrintti, jonka suunnittelijoita ovat kuvanveistäjä Hannes Aleks ja keraamikko Antia Sánchez. Taideteoksesta on jo olemassa suunnitelmia, ja se olisi tarkoitus toteuttaa lähivuosina, kunhan sille löytyy sopiva tila. Tilavaatimus taideteokselle on noin 30 x 50 metriä. Yleissuunnitelmassa taideteokselle osoitetaan alue läheltä rantaa keskeiseltä alueelta, jossa se on hyvin saavutettavissa. Alueella on hyvin tilaa, eikä alueelta välttämättä tarvitse kaataa puustoa taideteoksen tieltä. Lisäksi se sijoittuisi muutoin puistoalueeksi jäävän alueen ympäristöön, joka rauhoitetaan kulttuuriympäristön alueeksi, ja siksikin taideteos asettuisi alueelle hyvin. Teos on nähtävissä osoitetusta sijainnista myös kirkontornista, joka on ollut taiteilijoiden toive.

Labyrintin eteläpuolelle perustetaan puistoaukio, jossa on viihtyisää oleskelutilaa. Keskelle aukiota on osoitettu paikka taideteokselle. Aukiolta etelään johdetaan reitti kohti toisella puolella Kirkkokatua alkavaa kevyen liikenteen väylää. Puistoalueelle istutetaan Kuhmon kasvuvyöhykkeelle sopivaa puustoa, jolla lisätään alueen puulajistoa. Tapulinrannan laitamilla sijaitseva entinen lääkärintalo säilytetään. Rakennuksen viereen rakennetaan uusi siltayhteys Tapulinrannan kupeesta Ikolan pappilan alueelle. Siltayhteys tekee pappilan alueesta helpommin saavutettavan ja sitoo kulttuurihistoriallisia alueita paremmin toisiinsa. Sillan myötä alueelle rakentuisi myös luonteva rengasreitti kuljettavaksi.

Tapulinrannan alueella nykyisinkin sijaitsevaa matonpesupaikkaa parannetaan. Alueelle rakennetaan puukantinen taso ja sen laidoille kuivatustelineitä, jotka helpottavat mattojen pesua alueella. Ranta-alueelle perustetaan uusi veneiden säilytyspaikka. Kirjaston suunnalta Tapulinrantaa kohden vievän reitin risteysalueelle

puistomuuntamon viereen rakennetaan läpikuljettava pergola. Pergolan rakenteen ideoimiseen voisi ottaa mallia Kide-lavasta, jolla saataisiin tuotua samankaltaista detaljiikkaa reitin varrelle ja sidottua alueet yhteen.

Kuva 33. Havainnekuva Kirkkotieltä kohti Lammasjärveä. Kuvan oikeassa laidassa uudet asuinrakennukset ja ne yleisestä alueesta rajaavaa puustoa. Suoraa edessä Kalevala-labyrintti ja sen edustalla puistoaukio. Alueella sijaitsevat korkeat kuuset on säilytetty aukion laidalla. Reitin varrelle on istutettu uutta puustoa.

Kuva 34. Ote yleissuunnitelmasta Markkulanniemen ja Tapulinrannan alueelta.

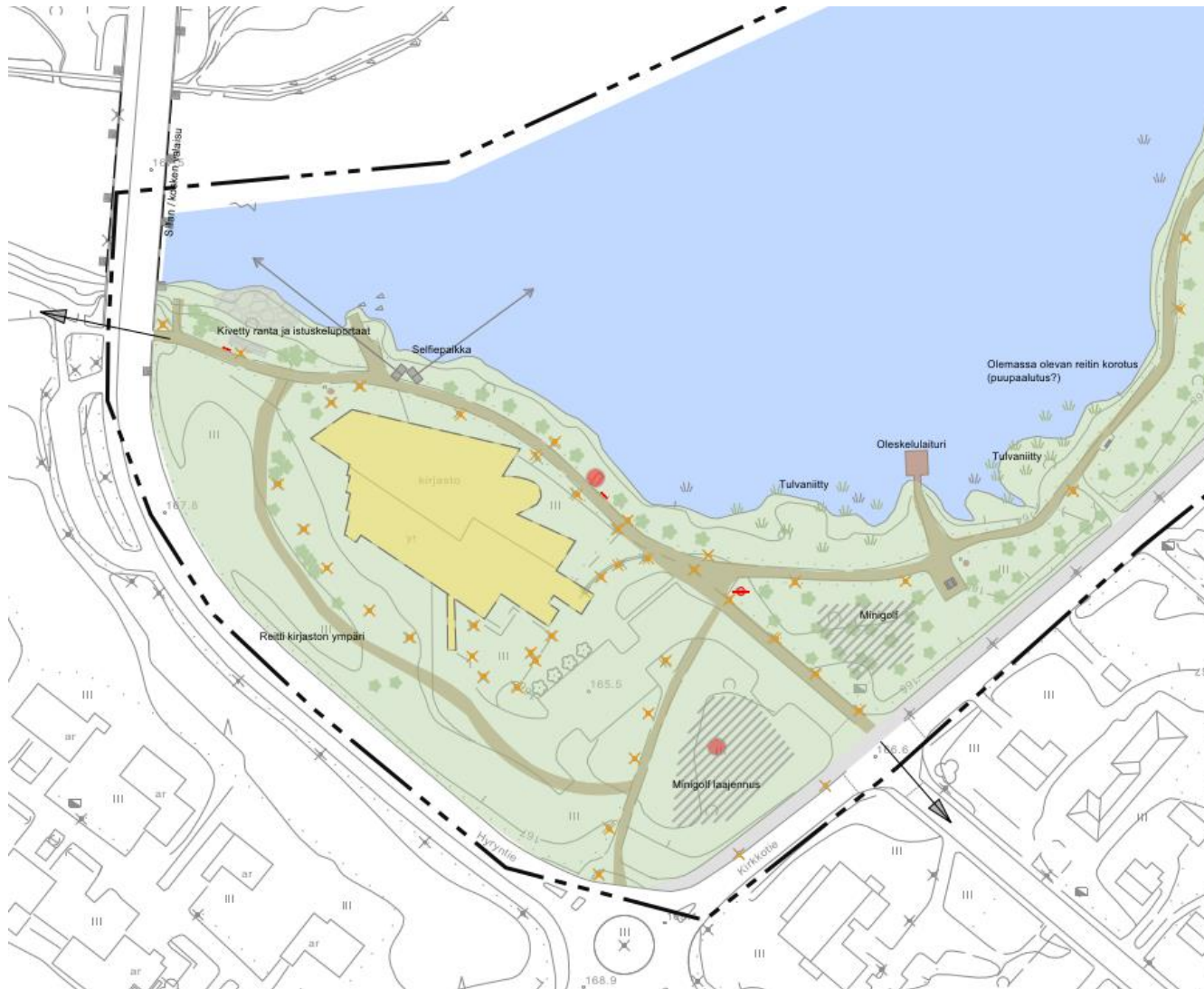
3.1.8 Kirjastonranta-Pajakkakoski

Pergolan lounaispuoleiselle alueelle osoitetaan paikka uudelle pysyvälle taideteokselle. Tapulinrannan ja Kirjastonrannan välinen alue on tarkoituksenmukaista säilyttää luonnonmukaisempana. Jokialueen ranta hoidetaan tulvaniittynä paikallisin lajein. Laiturirakennelman kohdilla sijaitsevalle alueelle sijoitetaan piknik-katos tai eväspöydät. Kirkkotien vierustalle osoitetaan alue minigolfradalle, ja sille varataan laajennusalue kirjaston edustalta.

Lähemmäs koskenniskaa reitin varrelle rakennetaan selfiepaikat, joista pystyy kuvaamaan itsensä taustanaan joko koski tai järvenselkä. Selfiepaikoille tehdään kehykset, joissa tuodaan esille Kuhmolaisuutta. Lähemmäs siltaa jokitörmään rakennetaan istuskeluportaat kivistä, joka sopii jokiuoman kiviseen maisemaan. Joen yli johtavan sillan laidoilla kulkevat kaukolämpöputket verhoillaan ja silta valaistaan sopivalla, luontoystävällisellä valaistuksella. Valaistuksen suunnittelussa on hyvä käyttää valaistuksen asiantuntijaa apuna, jotta toteutuksesta saadaan alueelle sopiva sekä luontoa kunnioittava.

Kirjaston ympäri osoitetaan uusi reitti.

Kuva 35. Ote yleissuunnitelmasta Pajakkakosken niskan ja Kirjastonrannan alueelta.

3.1.9 Reitin opasteet

Kuhmon rantaraitille on vuoden 2024 aikana tehty uudistusta opasteisiin ja opastetauluihin. Tauluissa on saatavilla tietoa alueen sekä kohteiden historiasta, ja lisäksi taulujen QR-koodin takaa löytyy kiinnostuneille lisätietoa. Taulut ovat olleet hyvä uudistus ja uudistusta olisikin hyvä jatkaa teettämällä alueelle yhtenäiset opasteet ja taulut ympärivuotiseen käyttöön, kuten kaupungilla suunnitelmissa onkin. Lisäksi alueelle voisi tuoda ääniopastuksen parantamaan saavutettavuutta (esimerkiksi Glopas).

Yleissuunnitelmaan on merkitty ohjeelliset sijainnit opastetauluille sekä opasteviitoille. Opasteet sijoitetaan rantareitin varrelle niin, ettei niistä ole haittaa kulkemiselle tai kunnossapidolle. Markkulanrannan alueelle reitin varrelle on osoitettu yksi havainnekuvien mukainen penkein varustettu laajempi alue, jonka voi ranta-alueen olosuhteiden salliessa perustaa myös muualle reitin varrelle. Osassa havainnekuvista opastetaulut on esitetty kaksipuoleisina ja sijoitettu penkkien keskelle. Toiselle puolelle voi sijoittaa alueen historiasta kertovan opastetaulun ja toiselle puolelle alueen tervanpolttohistoriasta kertovan valokuvanäyttelyn teoksia.

Yksi opaste-ehdotus on matalampi ja vaakasuuntainen, joka lisää sen saavutettavuutta. Tämä ehdotus toimii ainoastaan opastetaulujen sijoittamiseen.

Opasteviittoja kohteineen ja etäisyyksineen sijoitellaan tärkeimpiin risteysalueisiin ohjaamaan alueella liikkujia. Viitoituksen on hyvä olla visuaalisesti yhteneväinen opastetaulujen kanssa.

Kuva 36. Saavutettava opastetaulu. Jalusta puuta, opastetaulun pohja corten-terästä, johon voi kiinnittää teräslevylle painetut taulut.

Kuva 37. Penkkien keskelle sijoitettu kaksipuoleinen opastetaulu.

Kuva 38. Tässä havainnekuvassa koko kyltti on corten-terästä. Kyltin ylälaitaan voi laittaa valaistuksen pimeämpiä vuodenaikoja varten.

Kuva 39. Kuhmon tervahistoriasta kertovan valokuvanäyttelyn voisi perustaa myös omaksi, pysyväksi kokonaisuudekseen esimerkiksi Kalevala-labyrintin laitamille.

Yleissuunnitelman laatimisen aikana kaupungilta tuli idea osoittaa alueelle esteettömiä "penkkilenkkejä". Koko reitistö on tarkoitus toteuttaa esteettömänä, mutta alueelle voisi osoittaa opastein esimerkiksi kaksi eri pituista, helposti kuljettavaa rengasreittiä, jotka olisi saavutettavissa esimerkiksi rollaattorin kanssa liikkuvalla henkilöllä. Rengasreitin varrelle sijoitettavien penkkien yhteyteen voi sijoittaa lihaskuntoliikkeitä ohjaavia opasteita.

3.1.10 Kasvillisuus

Alueella oleva puusto säilytetään mahdollisuuksien mukaan. Yleissuunnitelmaan on erikseen merkitty joitain yksittäisiä puita tai alueita, joilla puusto erityisesti säilytetään. Alueilta voidaan poistaa huonokuntoisia tai vaaraa aiheuttavia puita. Ranta-alueilla, joilla puusto ja / tai kasvillisuus on tiheämpää, voidaan harkinnan mukaan puustoa ja kasvillisuutta harventaa näkymien avaamiseksi. Ranta-alueita hoidetaan osin luonnontilaisina tai sen kaltaisina alueina huomioiden yleiskaavan merkintä ”*Arvokas luonnonmaisemakokonaisuus, joka tulee säilyttää mahdollisimman luonnonmukaisena. Alueen maiseman- ja ympäristöhoitotoimet ovat sallittuja. Maisemaa merkittävästi muuttavista toimenpiteistä tulee hakea MRL 128 §:n (nyk. RakL 53 §) mukainen maisemätyölupa*”.

Arboretum

Yleissuunnitelman käsittävällä alueella on jo runsaasti erilaista puustoa. Tätä kannattaa hyödyntää ja laajentaa lajistoa luoden

alueelle paikallisen arboretumin eli puulajipuiston. Yleissuunnitelmassa uutta, lisättävää puustoa on esitetty etenkin Ruukinrannan ja Markkulanniemen alueelle. Alueella nykyisin kasvava puulajisto tunnistetaan asiantuntijan avulla. Valittujen puulajien edustajien kohdalle lisätään kyltit kertomaan lajin suomenkielinen sekä latinankielinen nimi. Myös yleistietoa puulajista voi lisätä esimerkiksi QR-koodin taakse. Alla lueteltuna ehdotuksia lisättävästä lajistosta. Ehdotetut lajit menestyvät Kuhmon kasvuvyöhykkeellä.

- tuohituomi
- purppuratuomi
- sulkaharmaaleppä
- lamoherukka
- mongolian vaahtera
- taikinamarja
- unkarinsyreeni
- omenapuu
- loimaankoivu
- pilvikirsikka

3.2 Vaiheistus

Suunnitelman toteutuksessa tärkein vaihe on luoda rantareitin lähialueesta yhtenäinen kokonaisuus Maakunnanrannan ja Tapulinrannan yhdistävän reitinosan valmistuttua. Reitin yhtenäinen kalustus (penkit, roska-astia) sekä valaistus tekevät alueesta kokonaisuuden. Alueen opastetaulut ja -viitat tukevat toimintaa. Tämän jälkeen on mahdollisuus tutkia reitin korottamista tietyiltä osin. Korottaminen luo parempia mahdollisuuksia alueen rakentamiselle sekä jatkuvalle käytölle.

Kulttuuripääkaupunkivuotta 2026 ajatellen voisi Pajakkakosken ylittävän sillan valaisun toteuttaa, sekä perustaa selfiepaikat yleissuunnitelmassa osoitetulle paikalle. Myös alueelle sijoitettavien uusien taideteosten hankinta voisi olla hyvä lisä kulttuuripääkaupunkivuoteen.

Ruukinranta:

Ruukinrannan alueella ensimmäisenä toteutuksena olisi suositeltavaa alkaa jäsentelemään Kontion koulun ja Kuhmo-talon välistä aluetta. Alueen viimeistely ilme ottaa tulijat alueelle vastaan keskustan suunnalta tultaessa. Alueen jäsentelyn kanssa yhtä aikaa tai seuraavana järjestyksessä on toteuttaa leikki- ja liikuntapuistot alueelle.

Seuraavat kaupungin tahtotilan ja päätösten mukaisesti:

- uusi rakennus uimarannalle
- hulevesiallas ja uusi reitti
- skeittialue
- uimaranta + beach-volley
- uusi rakennus vaatii asemakaavan muutoksen (tärkein kaavamuutos alueen kokonaisuuden ja sijainnin kannalta) sekä hankesuunnitelman (hankkeeseen haettavissa Opetus- ja kulttuuriministeriön avustuksia)

Maakunnanranta:

Maakunnanrannan alueella ensimmäisen toteutuksena olisi hyvä laatia tarkemmat suunnitelmat venelaiturien uusimisesta sekä laiturialueen lähistöön sijoitettavan huolto-/wc-rakennuksen toteutuksesta. Rakennuksen pohjaksi sopisi varmasti hyvin konttitoteutus, joista löytyy hyviä esimerkkejä mm. Cointainex Oy:ltä. Viherpysäköintialueet voidaan toteuttaa kolmessa osassa alkaen Kontion koulun päädyistä.

Markkulanniemi:

Vaatii kaavamuutoksen. Seuraavana vaiheena alueen kaavamuutos asuinrakentamista varten, jotta alueen rakentamista päästään toteuttamaan nopeastikin terveyskeskuksen siirryttyä uuteen sijaintiin.

- Reittien perustaminen, toteutuksessa kesän 2025 aikana
- Puistoaukio istutuksineen
- Kalevala-labyrintin sijoittaminen alueelle

Tapulinranta – Kirjastonranta:

Vaatii osin kaavamuutoksen, ei niin kiireellisessä järjestyksessä. Alueelle toteutettavissa muita toimenpiteitä muutoinkin, kuten eväskatokset, matonpesupaikan ja venepaikkojen parannus. Minigolf-alueen perustaminen.

Rahoitus

Osaan toteutuksista voi olla haettavissa erilaisia avustuksia. Esimerkiksi Opetus- ja kulttuuriministeriöllä on useita erilaisia haettavia hankerahoituksia liittyen liikunta-, nuoriso- ja kulttuurihankkeisiin. Esimerkiksi monitoimitaloon voisi hakea näitä avustuksia, mikäli suunnitellut toiminnot tukevat näitä asioita.

LÄHTEET

Tervo, Kari. 2006. Kuhmo - Rajalla : Kuhmon kulttuuriympäristöohjelma.

Wilmi, Jorma. 1957. Kuhmon historia.

Kuhmon kaupunki, <https://kuhmo.karttatiimi.fi/?setlanguage=fi#>)

Kainuun liitto. <https://kainuunliitto.fi/kaavoitus-ja-liikenne/voimassa-olevat-kaavat/>

Museovirasto. <https://museovirasto.finna.fi/>

Juminkeko. <https://www.juminkeko.fi/toiminta/rakennus/>

Sweco Finland Oy. Kontion koulun rakennushistoriaselvitys, 2021.

Valokuvat Tiia Luukkonen, ellei toisin mainittu.

LIITTEET

Yleissuunnitelma 1:2000.

LAULU KUHMOLLE

KUULIN KUINKA PUUT PUHUIVAT,
Kuhmon kuuset kultalatvat,
Kuulin kuinka soi sävelet
Korpisalmen kainalossa.

Liekö itse Väinämöinen,
runolaululle ruvennut,
Vainko neitokset nohevat
taikka uljaimmat urohot
saivat soiton sormillensa.

Metsää on vaeltajalle,
mesikämmen källerölle,
rannat riittävät mökeille,
puu paras rakentajalle.

Rajalla ajat paremmat
tulla, mennä matkamiehen,
uusia yrittäjiä
innostaen kannustamme.

Tule tänne, astu pirttiin
Kalevalan laulumaille,
ruokimme sut rönttösillä,
päälle kahvit keittelemmä
Kuhmon kuusten kuiskehessa.

– Pekka Huttu-Hiltunen, Runolaulu-Akatemia

